310720 ـ آیا وجود عیسی ـ علیه السلام ـ با این سخن الله متعال در تعارض است که: {ما پیش از تو برای هیچ بشری جاودانگی قرار ندادیم}؟

سوال

چگونه می‌توان میان آن‌چه در آیهٔ ۳۴ سورهٔ انبیاء آمده است: وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ الْخُلْدَ (ما پیش از تو برای هیچ بشری جاودانگی قرار ندادیم) و آن‌چه بارها در سنت نبوی آمده که سرورمان عیسی ـ علیه السلام ـ به آسمان بالا برده شده شده توافق ایجاد کرد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولا:

الله تعالی می‌فرماید:

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلَكَ الْخُلْدَ أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ [انبياء: ۳۵]

(و پیش از تو برای هیچ بشری جاودانگی قرار ندادیم. آیا اگر تو از دنیا بروی آنان جاویدانند).

این آیه‌ای است مُحکم [نه متشابه] و آیات پرشمار دیگری در قرآن دال بر همین معناست. ابن کثیر دربارهٔ آیهٔ {أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ} [نساء: ۷۸] (هر کجا باشید مرگ شما را در می‌یابد حتی اگر در برج‌هایی استوار باشید) می‌گوید: یعنی شما ناگزیر در حال رفتن به سوی مرگید و کسی از شما از آن نجات نخواهد یافت، چنان‌که الله تعالی می‌فرماید:

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وِالإِكْرَامِ [الرحمن: ۲۶ ـ ۲۷]

(هر چه بر [زمین] است فانی شونده است (۲۶) و ذات باشکوه و ارجمند پروردگارت باقی خواهد ماند)

و می‌فرماید:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ [آل عمران: ۱۸۵]

(هر نفسی چشندهٔ مرگ است)

و می‌فرماید:

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ [انبياء: ۳۴]

(و پیش از تو برای هیچ بشری جاودانگی قرار ندادیم).

غرض آن‌که: هر کسی ناگزیر به سوی مرگ در حال حرکت است و چیزی او را از مرگ نجات نمی‌دهد چه جهاد کند چه نکند، زیرا او اجلی محتوم و مدت زمانی تقسیم شده دارد» (تفسیر ابن کثیر: ۲/ ۳۶۰).

معنای آیه این است: «هیچ یک از بنی‌آدم را در دنیا جاودانه نساخته‌ایم که تو را ـ ای محمد ـ جاودانه بگردانیم.

آیا وقتی تو قرار است بمیری، این مشرکان پس از تو در دنیا جاودانه می‌مانند؟

معنای نهفتهٔ آن این است که: وقتی تو [که گرامی‌ترین بندهٔ خدایی] خواهی مرد، آنان جاودانه می‌مانند؟».

نگا: «الهداية» مکی (۷/ ۴۷۵۴)، «التفسير البسيط» (۱۵/ ۶۹).

منظور از جاودانگی، بقای همیشگی در دنیاست.

ثانیا:

عیسی ـ علیه السلام ـ اگرچه خداوند او را به سوی خود بالا برده و از دشمنان کافرش حفظ کرده و اکنون در آسمان زنده است؛ اما بدون شک پیش از روز قیامت و به نص قرآن، خواهد مرد، چنان‌که الله سبحانه می‌فرماید:

وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا [نساء: ۱۵۹]

(و از اهل کتاب کسی نیست مگر آن‌که پیش از مرگش حتما به او ایمان می‌آورد و روز قیامت [عیسی نیز] بر آنان شاهد خواهد بود).

ابن کثیر در تفسیرش (۲/ ۴۵۴) می‌گوید: «سپس ابن جَرِیر [طبری] می‌گوید: صحیح‌ترین این قوال، قول اول است که پس از نزول عیسی ـ علیه السلام ـ هیچ‌یک از اهل کتاب نمی‌ماند مگر آن‌که پیش از مرگش ـ یعنی مرگ عیسی ـ علیه السلام به او ایمان خواهند آورد.

شکی در این نیست که این سخن ابن جریر ـ رحمه الله ـ صحیح است، زیرا هدف از سیاق آیات، تقریر باطل بودن سخن یهودیان است که ادعا می‌کنند عیسی را کشته‌اند و به صلیب کشیده‌اند و همچنین باور جاهلان نصرانی که این را از آنان پذیرفته‌اند، پس الله ما را آگاه ساخته که قضیه این‌گونه نبوده بلکه [کسی دیگر] برای آنان به جای عیسی قرار داده شد و آنان آن شبیه را کشتند بدون آن‌که بدانند، سپس او را به سوی خود بالا برد و او زنده است و پیش از روز قیامت نازل می‌شود، چنان‌که در احادیث متواتر ـ که به زودی ان شاء الله خواهیم آورد ـ آمده است، پس مسیح، گمراهی را از بین خواهد برد و صلیب را خواهد شکست و خوک را خواهد کشت و جزیه را برخواهد داشت یعنی از هیچ‌یک از اهل دیگر ادیان جزیه نمی‌پذیرد بلکه جز اسلام یا شمشیر را نخواهد پذیرفت.

این آیهٔ کریمه خبر می‌دهد که همهٔ اهل کتاب در آن هنگام به او ایمان خواهند آورد و هیچ‌یک از باور به او سرباز نخواهد زد؛ برای همین می‌فرماید:

وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ (و از اهل کتاب کسی نیست مگر آن‌که پیش از مرگ خود حتما به او ایمان می‌آورد) یعنی: پیش از مرگ عیسی، که یهودیان و نصرانیانی که سخنشان را پذیرفته‌اند، مدعی‌اند وی کشته شده و به صلیب کشیده شده است.

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا (و روز قیامت بر آنان شاهد خواهد بود) یعنی: اعمالشان که پیش از بالا رفتنش به آسمان و پس از نزولش از آنان دیده است».

نزول عیسی ـ علیه السلام ـ در آخر الزمان حکمتی دارد که علما ذکر کرده‌اند. ابن حجر می‌گوید: «علما می‌گویند: حکمت از نزول عیسی ـ نه دیگر پیامبران ـ رد ادعای یهودیان است که ادعا می‌کنند او را کشته‌اند، پس الله دروغ آنان را آشکار می‌سازد و این‌که در حقیقت او آنان را خواهد کشت.

یا آن‌که نزول او به سبب نزدیک شدن اجل اوست تا در زمین دفن شود، زیرا مخلوقی که از خاک به وجود آمده ممکن نیست که در غیر زمین بمیرد.

و گفته شده که وقتی ایشان ویژگی‌های محمد و امت او را دیده از الله خواسته که او را از آنان بگرداند، پس الله دعای او را پذیرفته و او را باقی گذاشته تا در آخر الزمان نازل شود و امر اسلام را تجدید نماید، و نزول او با خروج دجال هم‌زمان می‌شود و او ـ یعنی دجال ـ را می‌کشد» (فتح الباری: ۶/ ۴۹۳).

برای مطالعهٔ بیشتر، پاسخ سؤال شمارهٔ (110592) و (3221) را ببینید.

ثالثا:

اما «مدت زمان ماندن عیسی پس از نزول: در برخی روایات آمده است که او هفت سال می‌ماند و در برخی روایات آمده که او چهل سال می‌ماند، سپس وفات می‌یابد و مسلمانان بر او نماز می‌گزارند. در حدیث عبدالله بن عمرو ـ رضی الله عنهما ـ آمده که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: «پس الله عیسی بن مریم را مبعوث می‌سازد... سپس مردم هفت سال می‌مانند که در آن بین دو نفر دشمنی نیست، سپس الله بادی سرد را از سوی شام می‌فرستد پس کسی که مثقال ذره‌ای از خیر یا ایمان در دل دارد بر روی زمین نمی‌ماند».

و در حدیث پیشین ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ آمده است: «سپس در زمین چهل سال می‌ماند، سپس درمی‌گذرد و مسلمانان بر او نماز می‌گزارند».

پیش‌تر به اختلاف روایات دربارۀ مدت ماندن عیسی ـ علیه السلام ـ پس از نزول، و روش‌های علما در جمع بین این احادیث اشاره کرده‌ایم؛ در پاسخ به پرسش شمارۀ (262149).

اما این مدت هر چقدر باشد، ایشان ناگزیر و در پایان کار، پیش از قیامت از دنیا خواهند رفت، چنان‌که الله تعالی می‌فرماید:

وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا [نساء: ۱۵۹]

(و از اهل کتاب کسی نیست مگر آن‌که پیش از مرگش حتما به او ایمان می‌آورد و روز قیامت [عیسی] بر آنان شاهد خواهد بود).

و در حدیث ابوهریره «سپس وی می‌میرد و مسلمانان بر او نماز می‌گزارند» به وضوح به وفات ایشان اشاره شده است. به روایت احمد (۹۲۷۰) و ابوداوود (۴۲۳۷).

بنابراین، چون به نص قرآن ثابت است که عیسی ـ علیه السلام ـ پیش از روز قیامت خواهد مرد و هیچ یک از مسلمانان در این باره اختلافی ندارند، این [که عیسی به آسمان بالا برده شده] مخالف این نیست که کسی در این دنیا جاودانه نیست، بلکه همه خواهند مرد و تنها آن زندۀ نامیرا خواهد ماند؛ زیرا مدت بقای عیسی از زمان ولادت ایشان تا زمان وفاتشان اگر چه طولانی است و خلاف عادت زندگی دیگر مردم است، با این حال مدتی است محدود بلکه در برابر عمر همۀ دنیا کم است؛ چه رسد به جاودانگی ابدی، چیزی که خداوند برای کسی در این دنیا قرار نداده بلکه هنگامی خواهد بود که آنان را در روز قیامت زنده خواهد کرد.

والله اعلم.